

2. Офіційний сайт Львівської обласної державної адміністрації. URL: <https://loda.gov.ua/> (дата звернення 01.11.2021).

Галайко Світлана Євгенівна
*Головний спеціаліст сектору методології та організації роботи з
обслуговування громадян Головного управління
Пенсійного фонду України у Волинській області*

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ

Пенсійний фонд України функціонує за принципом солідарної системи, тобто пенсії одного покоління забезпечує наступне покоління людей. Ця система пенсійного забезпечення перейшла до нас з колишнього СРСР, коли працююче населення відраховувало соціальний податок на утримання пенсіонерів. Однак за радянською статистикою на одного пенсіонера припадало 4-5 працюючих, що було ідеальною обставиною для існування такої системи [1, с.233]. Однак старіння нації, постійна міграція працездатного населення за кордон призвели до того, що нині дохід одного пенсіонера забезпечує трохи більше одного працівника. Крім того, зростаючий рівень інфляції, девальвація національної валюти як результат підвищення вартості товарів народного споживання призводять до необхідності постійного перерахунку і підвищення розміру пенсій для підтримання належного рівня життя пенсіонерів. І все ж таки проведення зазначених перерахунків на сьогодні недостатньо, оскільки переважна більшість людей похилого віку вже перебувають за межею бідності і зубожіння.

Отже, солідарна система, в рамках якої працює ПФУ, вже давно себе вичерпала та вимагає змін, оскільки нинішня його діяльність через нестачу власних коштів призводить до значного навантаження Держбюджету України.

На думку науковців, впродовж останніх років стало очевидним, що в

умовах існування тільки солідарної системи про гідне забезпечення пенсіонерів не йдеться. Адже ця система ефективна за умови, що пенсіонери становлять 10-12% від загальної кількості населення в країні (сьогодні в Україні 29% пенсіонерів за віком). Крім того, близько 6-7 млн. працездатних українців працюють за кордоном і, відповідно, не здійснюють відрахування ЄСВ; зростає нелегальна зайнятість або офіційна виплата тільки мінімальної заробітної плати (решта – «у конвертах»). Усі ці фактори свідчать про необхідність часткового розвантаження солідарної пенсійної системи та закладання основи для створення додаткового джерела пенсійних виплат [6, с.81].

Для підвищення ролі системи недержавного пенсійного забезпечення України і зменшення навантаження на солідарну систему необхідно проводити реформування діяльності НПФ. Адже завдяки запровадженню цієї системи кожен учасник зможе накопичувати грошові кошти на рахунках НПФ, що дасть можливість підвищити якість життя громадянам пенсійного віку. На сьогодні існує низка причин, які уповільнюють розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення, а саме: недовіра населення, низька фінансова грамотність та обізнаність, недостатній рівень доходів громадян. Загальновідомо, що в трирівневій системі пенсійного забезпечення України створення і приведення в дію 2-го рівня, тобто накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, нині є Процес реформування солідарної системи пенсійного забезпечення України розпочався ще в 1991 р., коли був прийнятий Закон «Про пенсійне забезпечення».

Отже, починаючи з 1991 р. пенсійна система України перебуває у стані реформування. За цей час змінювались ставки страхових внесків, механізм обчислення, система фінансування пенсій та інші складові. Однак функціонуюча нині система пенсійного забезпечення, незважаючи навіть на екстрені заходи, вжиті у 2014-2019 рр., не відповідає вимогам МОП та Європейської економічної хартії.

Визначення і обґрунтованість підходів до пенсійного реформування значною мірою залежить від поточних і прогнозних оцінок стану систем пенсійного забезпечення. Одним із прикладів рейтингового оцінювання параметрів пенсійної системи науковці рекомендують Глобальний індекс ефективності пенсійних систем (Global Age Watch Index), складений міжнародною неурядовою організацією «HelpAge International». При розрахунку зазначеного індексу включають оцінку таких факторів як: рівень матеріального забезпечення пенсіонерів, стан здоров'я, особистий потенціал людей похилого віку (зайнятість і освіта), сприятливість соціального середовища. Відповідно до рейтингу Global Age Watch Index у 2015 р. серед 96-ти досліджуваних країн ЄС, СНД та Азії Україна займала лише 73 місце і межувала з такими країнами, як Індія (71 місце), Монголія (72 місце), Індонезія (74 місце), де охоплення населення послугами пенсійного забезпечення набагато нижче [5, с.8]. Отже, фактично Україна опинилась серед 30-ти країн світу з найгіршими системами пенсійного забезпечення. Така низька позиція України у рейтингу пенсійних систем світу обумовлена низьким рівнем валового національного доходу на душу населення, значною наявністю неформально зайнятого населення, низьким показником безпеки, охорони здоров'я, а також несприятливим соціально-правовим середовищем.

Зазначені результати, на нашу думку, черговий раз підкреслюють неефективність проведення пенсійних реформ в Україні протягом останніх років. Однією з головних причин цього є неспроможність пенсійної системи України належним чином розробити і впровадити в практику накопичувальні механізми пенсійного забезпечення. До 2004 р. в Україні переважав розподільчий механізм пенсійного страхування, а з прийняттям Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення» розпочався поступовий перехід до змішаної пенсійної системи – розподільчо-накопичувальної. Однак на сьогодні рівень

накопичувальних пенсій в Україні ще не досяг такого результату, який мають розвинуті країни світу.

Кожна реформа, в тому числі й пенсійної системи, є частиною поточної макроекономічної політики держави, спрямованої на прогресивну перебудову з метою дотримання загальноєвропейських соціально-економічних норм. За останні десятиліття з'явився певний досвід реформування пенсійної системи в нових соціально-економічних умовах.

Зокрема, прийнятий у 1991 р. Закон України «Про пенсійне забезпечення» фактично продовжив існування солідарної системи, що існувала у радянський період, і здійснив перехід від бюджетної системи пенсійного забезпечення до змішаної, заснованої на поєднанні страхових принципів і бюджетного фінансування. У 2003 р. Законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» визначено трирівневу пенсійну систему. З прийняттям у 2011 р. Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» розпочалась реформа першого рівня (поступове підвищення пенсійного віку, тривалості страхового стажу, зміна умов нарахування спеціальних пенсій, обмеження максимальних пенсій та ін.). У 2015 р. набули чинності Закони України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення пенсій», якими було скасовано дострокові пенсії для безробітних; для спецпенсій зменшено заробітну плату, що є базою для обчислення пенсій, а згодом впроваджено єдині підходи до обчислення пенсій; передбачено поступове підвищення віку жінок, необхідного для призначення пенсій на пільгових умовах, збільшення тривалості загального стажу роботи, необхідного для призначення пенсії за вислугу років, а для окремих категорій працівників – необхідної вислуги років; зменшено величину оцінки одного року страхового стажу з 1,35 до 1,0 та інші заходи.

Однак, незважаючи на проведені зміни, затверджені законодавчими актами, пенсійна система України залишається неефективною та потребує подальшого реформування з метою досягнення більш високих стандартів соціально-економічного забезпечення пенсіонерів, підвищення їх життєвого рівня, зменшення чисельності пенсіонерів, які опинилися за межею бідності.

Список використаних джерел:

1. Онищенко В.В. Оцінка діяльності Пенсійного фонду України як складової фінансової системи держави. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2014. № 11. С. 232-236
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Закон України від 09.07.2003 № 1058- IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15> (дата звернення 20.09.2021).
3. Про недержавне пенсійне забезпечення. Закон України від 09.07.2003 №1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15> (дата звернення
4. Про пенсійне забезпечення. Закон України від 05.11.1991 № 1788-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12> (дата звернення 20.09.2021).
5. Реформування пенсійного забезпечення України: конкурсна робота. URL: <https://knote.edu.ua/file/NjY4NQ.pdf> (дата звернення 05.10.2021).
6. Шумило М.М. Сучасний стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні (за матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 21 грудня 2016 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 2. С. 76-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2017_2_13 (дата звернення 06.10.2021).